

Entretien : « Ne confondons pas l'alternative à reconstruire avec les raccourcis »

Publié le mardi 8 décembre 2015, par [Henri Maler](#)
(Première publication : 25 octobre 2015).

Entretien publié le 25 octobre 2015 par « Journal des rédacteurs » (« Η Εφημερίδα των Συντακτών »), quotidien grec autogéré [1] . Il est suivi de la version en grec.

Après 1989 et la prédominance du néolibéralisme, la place de l'utopie a été occupée par un pragmatisme de la dystopie, dans laquelle on est jusque aujourd'hui. Est-ce qu'il existe un chemin pour lui échapper et quelle est le rôle de la Gauche ?

L'effondrement du communisme stalinisé a entraîné dans sa chute non seulement les espérances de ceux qui s'étaient fourvoyées à ses côtés, mais aussi les projets de ceux qui l'avaient combattu sur sa gauche. La mondialisation capitaliste et le chaos géopolitique sont, pour une part la conséquence de cet effondrement sans relèvement. Cette mondialisation et ce chaos sont les cibles de résistances défensives et d'alternatives morcelées. Mais, aussi urgentes soient-elles, elles ne s'inscrivent dans aucun projet global d'émancipation sociale et internationaliste. Nous en sommes là. Mais l'utopie concrète n'a pas dit son dernier mot, pour peu que l'on ne confonde pas l'alternative à reconstruire et les raccourcis : à gauche, il n'y pas de pouvoir à prendre s'il n'y a pas d'avenir à conquérir. C'est à une véritable refondation que nous sommes invités. « Communisme, « Utopie, « Marx » : le vocabulaire de l'espérance a, semble-t-il, été invalidé par l'histoire du XXème siècle. Mais qu'importent les mots, si l'on peut garder la chose : je veux dire l'objectif d'une « société où le libre développement de chacun est la condition d'un libre développement de tous », comme le disait Marx (encore lui) pour définir le « communisme » (eh oui !). Peu importe le mot : le premier rôle d'une gauche de gauche est de redonner sens et portée à une telle perspective.

Dans un monde des extrêmes inégalités et de dures rivalités économiques, à quoi Marx peut servir aujourd'hui ?

Un inventaire sans complaisance de la pensée de Marx est à l'ordre du jour. Cet inventaire ne peut se borner à affirmer que Marx serait prisonnier de son siècle, alors que nous, nous serions libérés par le nôtre. Marx est encore notre contemporain, du moins si l'on veut saisir les ressorts de la mondialisation capitaliste et ses plus funestes conséquences. Autant le retour à Marx, du point de vue même de Marx, n'aurait aucun sens, autant le détour par Marx reste indispensable : la refondation d'une théorie et d'une politique d'émancipation ne peut pas naître d'une table rase.

3. Les révélations des Wikileaks et de Edward Snowden esquissent une « démocratie sous surveillance ». Quel est son avenir ?

Ces révélations qui concourent indéniablement à décrire une démocratie placée sous surveillance invitent à placer sous surveillance les pouvoirs politique et économique et confortent l'exigence d'une démocratie radicale qui abolirait les secrets protégés dans ces zones de non droit à l'information que sont les institutions économique' et politiques. Mais cette démocratie ne peut naître que de mobilisations sociales et politiques : des formes d'insurrection aussi pacifiques que possible pour qu'émergent dans plusieurs pays, et

notamment en Europe, des pouvoirs constituants.

La dette est devenue aujourd'hui le moyen à contrôler les états et les individus. Existe-il une manière pour sortir de ce cercle vicieux ?

La dette, nos amis grecs le savent mieux que quiconque, est la conséquence d'une financiarisation de l'économie devenue autonome par rapport à l'économie "réelle" ou, plus exactement, par rapport aux capacités productives dont disposent les pays endettés. Or la plus grande partie de la dette (59%), est parfaitement illégitime, comme l'a montré en France le « Collectif pour un audit citoyen de la dette ». Il n'est que trop évident que le « chantage à la dette » vise à imposer aux peuples des politiques néo-libérales qui sous prétexte de leur permettre de désendetter ne font qu'accroître la dette elle-même, en les privant des ressources nécessaires pour développer une économie qui réponde aux besoins sociaux de la majorité des populations. Je ne vois pas d'autre issue que le refus de rembourser la dette et de combattre pour son annulation, mais à cette condition très contraignante : que ce refus émane simultanément de plusieurs pays, prêts également à nationaliser leur secteur bancaire. La question de l'euro se pose, me semble-t-il, dans les mêmes termes : si plusieurs pays européens se proposent de sortir de la zone euro, il ne faut pas exclure que le choc soit si puissant... qu'il entraîne une transformation radicale de la zone euro elle-même. Et quoi que l'on pense des épisodes récents de la vie politique en Grèce, il n'est que trop évident que l'isolement du premier gouvernement grec dominé par Syriza a été catastrophique. C'est assez dire la responsabilité de la gauche radicale, aujourd'hui minoritaire dans la plupart des pays européens.

Le contrôle de la majorité des médias par des magnats de la richesse et des grandes entreprises souligne plus que jamais la nécessité vitale d'avoir des médias indépendants. En Grèce on a créé le "Journal des Rédacteurs" [« Η Εφημερίδα των Συντακτών »], un journal autogéré. Quel espace existe-t-il pour le développement de tels médias ?

Je crois prudent de ne me prononcer que sur la situation française qui voit se consolider (c'est le cas du *Monde Diplomatique*) ou émerger (c'est le cas par exemple de *Mediapart* ou de *Basta !*) des médias indépendants, sans parler de la floraison de sites et de blogs d'information ou de contre-information. Les coûts plus faibles de la production d'information sur internet les favorisent. Mais ces médias alternatifs ne sont pas, à eux seuls, une alternative aux médias dominants. Parce qu'il est la proie d'appropriations et de concentrations capitalistes, c'est l'ensemble de l'espace médiatique qui doit être transformé pour que la plupart des médias deviennent indépendants : limitation des concentrations, dissociation de la propriété des médias et de la propriété industrielle, libération du secteur public de l'emprise du pouvoir exécutif, création d'un « service public de l'information et de la culture », adossé à deux formes de propriétés : le secteur public et le secteur associatif. Les médias indépendants et autogérés deviendraient alors une composante indispensable de ce service public. Il n'est pas interdit de rêver !

Κομμουνισμός », « Ουτοπία », « Μαρξ » : το λεξιλόγιο της ελπίδας φαίνεται να ακυρώθηκε από την ιστορία του 20ού αιώνα.

Αλλά λίγη σημασία έχουν οι λέξεις εάν μπορούμε να κρατήσουμε ένα πράγμα... Θέλω να πω, δηλαδή, ότι ο στόχος μιας « κοινωνίας είναι η ελεύθερη ανάπτυξη του ενός να αποτελεί την προϋπόθεση για την ελεύθερη ανάπτυξη όλων », όπως έλεγε ο Μαρξ (ξανά αυτός) για να ορίσει τον « κομμουνισμό » (ε, ναι λοιπόν !). Λίγη σημασία έχει η λέξη : Ο πρώτος ρόλος μιας Αριστεράς της Αριστεράς (gauche de gauche) είναι να ξαναδώσει νόημα και να επαναφέρει μια τέτοια προοπτική.

• Ζώντας σ' έναν κόσμο ακραίων ανισοτήτων και σκληρών οικονομικών ανταγωνισμών, σε τι μπορεί να μας χρησιμεύσει σήμερα ο Μαρξ ;

Η επαναξιολόγηση χωρίς εφησυχασμό της σκέψης του Μαρξ βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη. Αυτή δεν μπορεί απλώς να επιβεβαιώσει ότι ο Μαρξ ήταν δέσμιος του αιώνα του, ενώ εμείς θα απελευθερωθούμε από τον δικό μας. Ο Μαρξ είναι ακόμη σύγχρονος, εάν θέλουμε να κατανοήσουμε τις πηγές της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης και τις πλέον καταστροφικές συνέπειές της.

Επιπροσθέτως η επιστροφή στον Μαρξ, ακόμη κι από την οπτική του ίδιου του Μαρξ, δεν θα είχε κανένα νόημα. Η επιστροφή στον Μαρξ παραμένει παρ' όλα αυτά απαραίτητη : Η επανίδρυση μιας θεωρίας και μιας πολιτικής χειραφέτησης δεν μπορεί να γεννηθεί από το μηδέν.

• Οι αποκαλύψεις των Wikileaks και του Εντουαρντ Σνόουντεν σκιαγραφούν μια « δημοκρατία υπό επιτήρηση ». Ποιο βλέπετε να είναι το μέλλον της ;

Αυτές οι αποκαλύψεις συμβάλλουν αναμφίβολα στην επιτήρηση των πολιτικών και οικονομικών εξουσιών και ενισχύουν το αίτημα για μια ριζοσπαστική δημοκρατία, η οποία θα καταργήσει τα κρυμμένα μυστικά σ' αυτές τις παράνομες περιοχές πληροφόρησης, οι οποίες είναι οι οικονομικοί και πολιτικοί θεσμοί. Αλλά αυτή η δημοκρατία δεν μπορεί να γεννηθεί παρά μόνο μέσα από τις κοινωνικές και πολιτικές κινητοποιήσεις : μορφές εξέγερσης εξίσου ειρηνικές είναι δυνατόν να προκύψουν ως συνιστώσες δυνάμεις σε αρκετές χώρες και ειδικά στην Ευρώπη.

• Το χρέος έχει γίνει σήμερα το μέσο για τον έλεγχο κρατών και ατόμων. Υπάρχει τρόπος να βγούμε απ' αυτόν τον φαύλο κύκλο ;

Το χρέος, οι Έλληνες φίλοι μας το γνωρίζουν καλύτερα από τον καθένα, είναι αποτέλεσμα της χρηματοπιστικοποίησης της οικονομίας, η οποία έγινε « αυτόνομη » σε σχέση με την « πραγματική » ή, για την ακρίβεια, σε σχέση με τις παραγωγικές δυνατότητες που διαθέτουν οι χρεωμένες χώρες.

Τώρα, το μεγαλύτερο μέρος του χρέους (59%) είναι απολύτως παράνομο, όπως κατέδειξε στη Γαλλία η « Κολεκτίβα για τον έλεγχο του χρέους ». Είναι απολύτως προφανές ότι ο « εκβιασμός του χρέους » έχει στόχο την επιβολή νεοφιλελεύθερων πολιτικών στους λαούς, οι οποίες, με την πρόφαση ότι θα τους επιτρέψουν να ξεχρεώσουν μόνοι τους, τους στερούν τους απαραίτητους πόρους και δεν κάνουν τίποτε άλλο από το να αυξήσουν το ίδιο το χρέος, αφαιρώντας [από τους λαούς] τους απαραίτητους πόρους για να αναπτύξουν μια οικονομία που ανταποκρίνεται στις κοινωνικές ανάγκες της πλειονότητας των πληθυσμών.

Η άρνηση του χρέους πρέπει να γίνει ταυτοχρόνως από πολλές χώρες, πρόθυμες να εθνικοποιήσουν τις τράπεζες

Δεν βλέπω άλλον τρόπο πέραν της άρνησης αποπληρωμής του χρέους και τον αγώνα για την ακύρωσή του, αλλά υπό μία πολύ δεσμευτική προϋπόθεση : ότι αυτή η άρνηση θα προέρχεται

ταυτοχρόνως από διάφορες χώρες έτοιμες να εθνικοποιήσουν τον τραπεζικό τους τομέα. Το ερώτημα του ευρώ τίθεται, νομίζω, με τους ίδιους όρους : Εάν αρκετές ευρωπαϊκές χώρες προτείνουν την έξοδο από την ευρωζώνη, δεν μπορούμε να αποκλείσουμε το ενδεχόμενο το σοκ να είναι τόσο ισχυρό που θα προκαλέσει έναν ριζικό ανασχηματισμό στην ίδια την ευρωζώνη.

Κι ό,τι κι αν σκεπτόμαστε για τα πρόσφατα επεισόδια στην πολιτική ζωή της Ελλάδας, είναι ολοφάνερο ότι η απομόνωση της πρώτης ελληνικής κυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ υπήρξε καταστροφική. Είναι περιττό να τονίσουμε την ευθύνη της ριζοσπαστικής Αριστεράς, σήμερα μειοψηφίας στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες.

• Ο έλεγχος των περισσότερων ΜΜΕ από μεγιστάνες του πλούτου και μεγάλες επιχειρήσεις αναδεικνύει περισσότερο από ποτέ τη ζωτική ανάγκη να υπάρξουν ανεξάρτητα Μέσα Ενημέρωσης. Στην Ελλάδα δημιουργήσαμε την αυτοδιαχειριζόμενη « Εφημερίδα των Συντακτών ». Πόσος χώρος υπάρχει σήμερα για την ανάπτυξη τέτοιων μέσων ;

Θεωρώ φρόνιμο να πω ότι στην περίπτωση της Γαλλίας η υπόθεση των ανεξάρτητων ΜΜΕ δείχνει να έχει στεριώσει (παράδειγμα, η περίπτωση της « Monde Diplomatique ») αλλά και να ανθίζει (για παράδειγμα αναφέρω τις περιπτώσεις της « Mediapart » και της « Basta »), περιπτώσεις δηλαδή ανεξάρτητων Μέσων. Για να μην επισημάνω και τα διαρκώς αναδυόμενα sites και blogs πληροφόρησης ή και « αντιπληροφόρησης ».

Το χαμηλότερο κόστος στην παραγωγή της είδησης στο Ιντερνετ ευνοεί αυτά τα Μέσα Ενημέρωσης, αλλά από μόνα τους αυτά τα εναλλακτικά Μέσα δεν αποτελούν εναλλακτική στα δεσπόζοντα-κυρίαρχα Μέσα. Και επειδή η πληροφόρηση αποτελεί το θύμα καπιταλιστικής οικειοποίησης και συγκεντροποίησης, το σύνολο του χώρου των μίντια χρειάζεται ριζική αλλαγή, ώστε η πλειονότητα των Μέσων Ενημέρωσης να γίνουν ανεξάρτητα.

Αυτό πρακτικά σημαίνει : περιορισμό της συγκέντρωσης στα χέρια των λίγων της ιδιοκτησίας των Μέσων Ενημέρωσης, διαχωρισμό της ιδιοκτησίας των Μέσων από την ιδιοκτησία βιομηχανικών επιχειρήσεων, απελευθέρωση του δημόσιου τομέα από τη « δαγκάνα » της εκτελεστικής εξουσίας και δημιουργία ενός « Δημόσιου Τομέα Πληροφόρησης και Πολιτισμού », που θα στηρίζεται σε δύο μορφές ιδιοκτησίας : στη δημόσια και τη συνεταιριστική. Σε μία τέτοια περίπτωση, τα ανεξάρτητα και αυτοδιαχειριζόμενα Μέσα Ενημέρωσης θα καθίσταντο συστατικό κομμάτι του δημόσιου τομέα. Δεν απαγορεύεται να ονειρεύεται κανείς !

Ποιος είναι

Από τις ηγετικές φυσιογνωμίες του Γαλλικού Μάη του 1968, στον οποίο συμμετείχε μέσα από τις τάξεις της Κομμουνιστικής Επαναστατικής Ένωσης (LCR), ο γεννημένος στην Τουλούζη το 1946 καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης είναι συγγραφέας του βιβλίου « Αναζητώντας το αδύνατο ; Η ουτοπία, με τον Μαρξ, παρά τον Μαρξ » (1995). Είναι επίσης ο ιδρυτής της « Ένωσης Κριτικής στα ΜΜΕ » (Acrimed). www.henri-maler.fr

Επιμέλεια μετάφρασης από τα γαλλικά : ΔΗΜΗΤΡΗΣ Σ. ΦΑΝΑΡΙΩΤΗΣ

- Prudent et nuancé, j'ai pris garde, dans mes réponses, venues de France, d'éviter la position de surplomb et la posture de donneur de leçons à propos de la situation en Grèce dont je ne suis, hélas, qu'un observateur.

Voir en ligne : <http://henri-maler.fr/Entretien-Ne-confondons-pas-l-alternative-a-reconstruire-avec-les-raccourcis.html>

Notes

<http://henri-maler.fr/>

[1] Le titre que j'avais proposé : « À gauche, il n'y a pas de pouvoir à prendre, s'il n'y a pas d'avenir à conquérir ».